

УДК 371.132+004

Сніжана Кубрак

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті автором розглядається доцільність використання нових інформаційних технологій у професійному саморозвитку майбутнього вчителя філологічного профілю, а також їх місце і роль в інформатизації навчання. У статті автором подається структура поняття професійного саморозвитку та етапи професійного саморозвитку майбутнього вчителя філологічного профілю.

Ключові слова: інформаційні технології, професійний саморозвиток, інформаційна культура.

Учительська професія вимагає особливої чутливості до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства й відповідного коригування своєї роботи. У Національній доктрині розвитку освіти констатується: «Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві» [1; 3]. Ефективне використання сучасних інформаційних технологій у педагогічному процесі – проблема сьогодення.

Інформатизація сьогодні розглядається як один із провідних шляхів модернізації системи загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти і має забезпечити перехід до реалізації нових цілей освіти, нової її парадигми, яка полягає у спрямованості навчання на розвиток особистості на усіх рівнях системи освіти, формування здатностей до саморозвитку в усіх без винятку суб'єктів навчання, створення такого навчального простору, який забезпечує рівні умови самореалізації для кожного.

Реалізації шляхів і засобів розв'язання поставленої проблеми присвячено чимало робіт, зокрема, О. М. Гудирева, М. І. Жалдак, В. М. Олексенко, О. В. Співаковський [2, с. 3–16; 3, с. 42; 4, с. 25–36; 5, с. 92].

Метою цієї статті є визначення місця і ролі інформаційних технологій у професійному саморозвитку майбутнього вчителя філологічного профілю, інформаційної компетентності майбутнього вчителя-філолога.

Ефективна професійна підготовка майбутнього вчителя неможлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тобто навчання й самонавчання студента потребує не лише знання ним форм і методів

аудиторної роботи, роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, використання мережі Internet та інформаційної бази ресурсного центру, але й застосування деяких вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей.

Необхідною складовою характеристики сучасного вчителя стає високий рівень інформаційної культури, розвинутий інтелект, уміння грамотно працювати із засобами інформаційних технологій.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість значно підвищити ефективність засвоєння повідомлень і даних, що циркулюють у навчально-виховному процесі, за рахунок їх своєчасності, корисності, доцільного дозування, доступності (зрозумілості), мінімізації шуму, оперативного взаємозв'язку джерела навчальної інформації та студента, адаптації темпу подання навчального матеріалу до швидкості його засвоєння, врахування індивідуальних особливостей студентів, ефективного поєднання індивідуальної і колективної діяльності, методів і засобів навчання, організаційних форм навчального процесу, що значною мірою сприяє вирішенню проблем його гуманізації [4, с. 8].

Авторами (А. О. Брагіна, Е. М. Верещагін та В. Г. Костомаров, І. О. Зимня, Г. В. Колшанський, А. М. Крюков, Н. В. Кулібіна, О. О. Леонтєв, Ю. І. Пасов, О. Л. Райхштейн, Л. П. Смелякова, Г. Д. Томахін, Р. Adler, D. Brown, M. Clarke, Donahue and Parsons, E. Hall, R. Lado, W. Lambert, H. Nostrand, G. Schumann.) зазначено, що відбір навчальних матеріалів слід здійснювати не тільки на лінгвістичному, але й на культуроорієнтованому, комунікативному, особистісно-діяльнісному, креативному, та плурілінгвальному підходах, що дозволяє використовувати цінні в культурному відношенні автентичні іншомовні матеріали.

Автентичні іншомовні матеріали – невичерпне джерело соціокультурної інформації. Через них відбувається знайомство студентів з національною культурою народу, мова якого вивчається, із сьогоденням та історією країни, з укладом життя та естетичними нормами нації.

Звернення до національних традицій у процесі виховання майбутнього вчителя-філолога набуває особливої актуальності в сучасних умовах гуманізації освіти. Результатом підготовки учителів до впровадження інформаційних технологій має бути високий рівень інформаційної культури.

Інформаційна культура суспільства в цілому – це досягнутий рівень організації інформаційних процесів, ступінь задоволення потреб людей у спілкуванні, рівень ефективності застосування засобів створення, збирання, збереження, опрацювання, передачі та використання інформації.

Інформаційна культура людини – це здатність використовувати досягнення інформаційної техніки для свого розвитку, готовність сприймати нову інформацію, вміння швидко реагувати на зміни в

суспільстві та техніці. Поряд з терміном інформаційна культура вживається термін „інформаційна компетентність».

Серед учених, які досліджують питання фахової підготовки вчителя, переважає розуміння, що інформаційна компетентність вчителя є однією з найголовніших складових його професійної компетентності, особливо в сучасних умовах прогресу в усіх сферах життя (Н. В. Гез, В. Й. Гриньов, Л. Г. Карпова, В. І. Лозова, О. М. Мутовкіна, О. Г. Смолянинова, О. М. Шиян та ін.). З нашого погляду поняття інформаційна компетентність є вужчим поняттям щодо поняття інформаційна культура. **Інформаційну компетентність учителя філологічного профілю** можна визначити як особливий спосіб організації предметно-спеціальних та професійних знань майбутнього вчителя, які забезпечують прийняття ефективних, швидких рішень у професійно-педагогічній діяльності.

Робота студентів з комп'ютерною технікою забезпечує:

- підвищення інтересу й загальної мотивації до навчання завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу;
- індивідуалізацію навчання: кожен працює в режимі, який його задовольняє;
- об'єктивність контролю;
- активізацію (стимулювання) навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації, змагання студентів з машиною та з собою, прагненню отримати вищу оцінку;
- формування вмій та навичок для різноманітної творчої діяльності;
- виховання інформаційної культури;
- оволодіння навичками оперативного прийняття рішень у складній ситуації;
- доступ студентів до банків інформації, можливість оперативно отримувати необхідну інформацію.

У цьому випадку саме нові інформаційні технології стають головним засобом доступу до різних джерел інформації з різних галузей навчання. Формування мотивації до самостійного пошуку, обробки, сприйняття та використання цієї інформації, є одним із найважливіших аспектів сучасного освітнього процесу вищих закладів освіти, що в свою чергу стимулює студентів, майбутніх вчителів до професійного саморозвитку. Комп'ютери, як відомо, використовують сьогодні практично в усіх галузях суспільного життя. Саме з цієї причини і заслуговує уваги проблема підготовки майбутніх фахівців, які б вільно володіли комп'ютерними знаннями і вміли застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Використання сучасних інформаційних технологій є соціально значущим аспектом у формуванні професійної компетенції майбутнього

вчителя-філолога, оскільки воно обумовлює:

- доступ до світових систем знань і культури країн, мову яких майбутній учитель доносить до учнів;
- трансляцію знань, напрацьованих людством, до кожного користувача єдиного інформаційного простору (тобто забезпечує взаємообмін професійним досвідом);
- необмеженість свободи творчості, що є запорукою високої професійної кваліфікації учителя: вільне формування майбутнім вчителем свого світогляду, можливість порівняння зі світоглядом інших;
- розвиток гуманітарної спрямованості навчання; формування у майбутнього вчителя якостей та здібностей патріота та інтернаціоналіста, який поважає культуру народів інших країн, толерантно ставиться до її відмінностей від своєї рідної країни;
- розповсюдження форм домашнього і дистанційного навчання;
- адаптацію особистості майбутнього вчителя до динамічно мінливих умов економічного функціонування життя в цілому.

Вище сказане дає нам змогу дійти до висновку про обґрунтоване використання сучасних інформаційних технологій при підготовці майбутніх вчителів філологічного профілю у вищих навчальних закладах.

Зважаючи на те, що учитель-словесник у своїй майбутній професійній діяльності повинен використовувати новітні засоби інформаційних технологій, які щороку поновлюватимуться, важливою ціллю навчання у лінгвістичному ВНЗ є формування у майбутніх вчителів навичок самоосвіти та, як найвищого ступеня розвитку особистості – саморозвитку. Ці навички формуються найбільш ефективно у процесі самостійної роботи студента у ВНЗ. Роль самостійної роботи у навчально-виховному процесі надзвичайно велика і зумовлена тим, що вона дає змогу не тільки засвоїти необхідний об'єм навчального матеріалу, оволодіти відповідними вміннями і навичками, але і вчить самостійно знаходити рішення, глибоко мислити, планувати власну освітню діяльність, тобто здобувати навички, необхідні для подальшого удосконалення знань в майбутній професійній діяльності.

Важливо ще раз відзначити, що використання інформаційних технологій в навчально-виховному процесі ні в якому разі **не заміняє** спілкування з учителем та очне навчання, **а лиш доповнює** його з метою покращення та розширення знань, які передбачені програмою навчання.

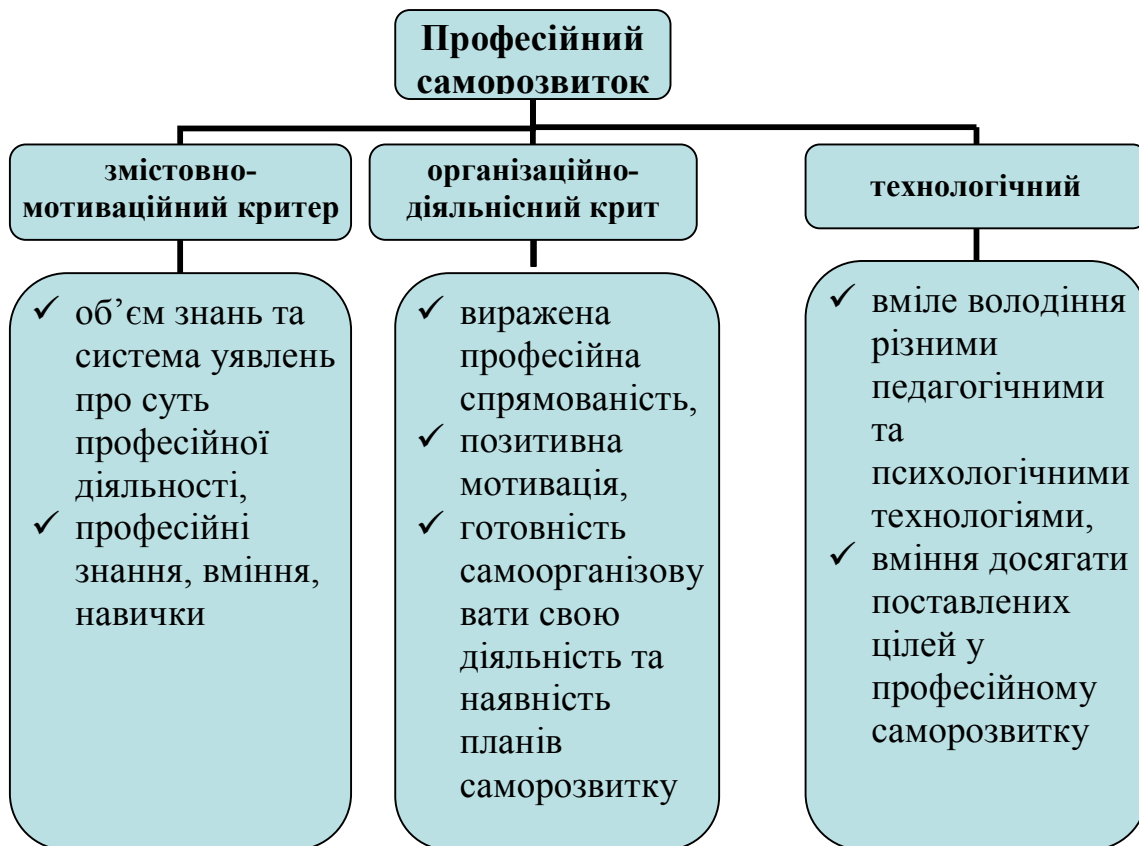
У сучасних умовах значно розширюється варіативність шляхів самостійного опанування професії і як результат – саморозвиток та професійний саморозвиток майбутнього вчителя.

Педагогічними та методичними **основами процесу саморозвитку**, на нашу думку, є: 1. Утвердження в педагогічній теорії та практиці думки про того хто навчається, як суб'єкта виховного процесу та ідеї про вирішальну роль власної активності в роботі над собою. 2. Розуміння

педагогами особистісної неповторності студента, вивчення його індивідуальних інтересів, нахилів, здібностей. 3. Стимулювання особистості до саморозвитку. Це можливо, за умови, коли зовнішні впливи і дії викликають у неї переживання внутрішніх суперечностей між досягнутим і необхідним рівнем в оволодінні знаннями, практичними вміннями і навичками, способами творчої діяльності і сприяють формуванню відповідних потреб. 4. Сприяння розв'язанню внутрішніх суперечностей студента і задоволенню їх потреб. Коли це відбувається, особистість відчуває емоційне піднесення, що стимулює діяльність самовдосконалення. 5. Створення гуманної, психологічно комфортної атмосфери в колективі, що стимулює прагнення студента до саморозвитку. 6. Узгодженість навчального, сімейного, суспільного, соціального виховання.

Найважливіша умова виникнення потреби у професійному саморозвитку для майбутнього вчителя – це перехід його з позиції учня чи студента на позицію спеціаліста. Процес професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього педагога надзвичайно індивідуальний. Проте у ньому можна виділити три взаємопов'язані етапи: самопізнання, самопрограмування, самовплив.

На основі трьох критеріїв Н. Ю. Масовер та Н. І. Нікітіна обирають такі показники професійного саморозвитку: [6].

Приймаючи до уваги вищезгадані показники, встановлено, що професійний саморозвиток здійснюється поетапно: від проведення самопізнання до практичної реалізації професійного саморозвитку. Загалом ми можемо виокремити чотири **етапи** процесу професійного саморозвитку, а саме: **1 етап:** Здійснення самопізнання (самоспостереження, самодіагностика, самоаналіз). Умовою самопізнання є наявність певного рівня самосвідомості.

2 етап: Формування самооцінки та прийняття рішень про необхідність професійного самовдосконалення.

3 етап: Постановка цілі професійного саморозвитку та розробка індивідуальної програми самоорганізації.

4 етап: Практична реалізація професійного саморозвитку: самовиховання відповідних рис, саморегуляція, самоаналіз, самовплив, самоконтроль та самокорекція.

Саме за допомогою корекційної діяльності педагог формує стратегію свого професійного саморозвитку, використовуючи творчий пошук, який дає можливість здійснювати синтез знань через експеримент і дослідження та отримати новий досвід. На цьому етапі вчитель виходить на вищий рівень свого професійного самовдосконалення.

Таким чином, **професійний саморозвиток** – це складний, багатогранний процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь майбутнього вчителя. Активізація професійного саморозвитку кожного студента є важливою умовою успішності навчального процесу, оскільки суттєво впливає на підвищення рівня пізнавальної та професійної активності майбутнього вчителя і ставить його в позицію суб'єкта навчального процесу, який безпосередньо керує власною пізнавальною діяльністю та професійно-особистісним становленням.

Отже, на основі аналізу наукового матеріалу, власного досвіду, проведеного експерименту дослідження можна зробити такі висновки: Безперечно, використання нових інформаційних технологій навчання не заперечує традиційних технологій, але проблема інформаційної адаптації майбутнього вчителя в новому інформаційному середовищі змушує переглядати і зміст традиційних технологій з частішим нахилом до вибору ефективніших методів і засобів навчання дисциплін філологічного профілю.

У сучасному світі широкого розповсюдження набули різного виду соціальні мережі, користувачами яких є студенти та викладачі. Саме спільне використання сучасних соціальних мереж дасть змогу наблизити викладачів та студентів. Бо, як відомо, спільні інтереси та спільна робота об'єднує всіх її учасників. Що цікаве студентам – те повинно цікавити і викладачів. Щоб йти нарівно зі студентами та суспільством, викладач

повинен вміти користуватися засобами інформаційних технологій. Для того щоб майбутній вчитель філологічного профілю вільно міг користуватися сучасними засобами інформаційних технологій інформаційну культуру потрібно розвивати ще під час навчання у ВУЗі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудирева О. М. Вплив нових інформаційних технологій навчання на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів / О. М. Гудирева // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. пр. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003. – Вип. 6. – С. 25–36.
2. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал комп'ютерно-орієнтованих систем навчання математики / М. І. Жалдак // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. пр. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – Вип. 7. – С. 3–16.
3. Масовер Н. Ю. Саморазвитие студента в профессионально-личностном становлении преподавателя естественнонаучной дисциплины : методическое пособие. «Педагогическая практика студентов университета с дополнительной квалификацией «химия» / Н. Ю. Масовер, Н. И. Никитина. – Новгород : НовГУ, 2005. – Т. 13, вып. 2.
4. Національна доктрина розвитку освіти України / Затверджено Указом Президента України від 17.04.2002. № 347(2002). // Освіта. – № 26. – 2002. – С. 2–4.
5. Олексенко В. М. Інформаційні та педагогічні технології в освіті / В. М. Олексенко // Матеріали V Всеукраїнської конференції «ІТОНТ. – 2006». – Черкаси : ЧНУ, 2006. – С. 92.
6. Співаковський О. В. Теоретико-методичні основи навчання вищої математики майбутніх вчителів математики з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 / О. В. Співаковський. – К., 2004. – 42 с.